

NO. II / 1997

ISSN 1301-2746

KOC University Library

3 1093 6250816 7

ADALYA

SUNA-İNAN KİRAC AKDENİZ MEDENİYETLERİ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ
SUNA & INAN KİRAC - RESEARCH INSTITUTE ON MEDITERRANEAN CIVILIZATIONS

DS
51
A 632
A3
v2 1997
c.4

ADALYA

SUNA-İNAN KIRAÇ AKDENİZ MEDENİYETLERİ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ YILLIĞI
ANNUAL OF THE SUNA & İNAN KIRAÇ - RESEARCH INSTITUTE ON MEDITERRANEAN CIVILIZATIONS

Bilim Kurulu / Advisory Board

Fahri İŞIK
Sencer ŞAHİN
Havva İŞKAN
Oğuz TEKİN
Burhan VARKIVANÇ

Yayın Yönetim / Editör

Kayhan DÖRTLÜK
Üftade MUŞKARA
Umut SEZGİN

Çeviriler / Translations

Doğan TÜRKER
T.M.P. DUGGAN

Yapım / Production

Zero Ltd. Şti.

Yazışma Adresi / Mailing Address

Kaleiçi Barbaros Mah. Kocatepe Sk. No.25
07100 ANTALYA-TÜRKİYE
akmed@koc.net

ISSN 1301-2746

İçindekiler

Fahri Işık	
<i>Megaron - Özel Bir Yapı Tipinin Kökeni, Gelişimi ve Bir Ege Tapınağına Dönüşümü</i>	1
Melih Arslan	
<i>Yeşilova-Çeltek Side Tetradrahmi Definesi 1995</i>	51
Boris Raev	
<i>New Finds of the Alanian Graves with Import Goods in the Krasnodar Region</i>	71
Burhan Varkıvanç	
<i>Eine Alterbekrönung aus Patara</i>	87
Michael Küpper	
<i>Ländliche Siedlungstrukturen in Pamphylien am Beispiel Sillyon</i>	97
Mustafa Büyükkolancı	
<i>Termessos N1 Yapısı</i>	117
Nevzat Çevik	
“Yuvarlak Kaya Ostothekleri” Trebenna’da Belgelenen Yeni Bir Mezar Tipi ve Onun İşliğinde Benzeri Çukurların Yeniden İrdelenmesi	127
Oğuz Tekin	
<i>Elaiussa-Sebaste Sikkeleri</i>	151
Paul Kessener - Susanna Piras	
<i>The Pressure Line of the Aspendos Aqueduct</i>	159
Süleyman Bulut - Fatih Gülsen	
<i>Patara-Bodrum Oda Gömülü</i>	189
Friedmund Hueber	
<i>Arkeolojik Anıtlar Sağlamlıklarını Nasıl Kaybediyorlar</i>	205
Sema Bilici	
<i>Antalya ve Bodrum Müzeleri’ndeki Chamlevé Dekorlu Bizans Seramikleri</i>	223
Sema Alpaslan	
<i>Demre Aziz Nikolaos Kilisesi’ndeki Trapez Kesitli Levhalar, Levha Üstü ve Levha Kaideleri</i>	235

Meryem Acara - B. Yelda Olcay	
<i>Bizans Döneminde Aydınlatma Düzeni ve</i>	
<i>Demre Aziz Nikolaos Kilisesi’nde Kullanılan Aydınlatma Gereçleri</i>	249
Oğuz Tekin - Yaşar Ünlü	
<i>Mersin Müzesi’ndeki Bir Grup “Leeuwendaalder”</i>	267
Muhammet Güçlü	
<i>Müstakil Teke (Antalya) Sancağı’nın Kurulması ve</i>	
<i>İdari Düzenlemeye İlişkin Bir Belge</i>	289

Yeşilova-Çeltek Side Tetradrahmi Definesi 1995

Melih ARSLAN*

Burdur Müze Müdürlüğü tarafından 1995 yılında satın alınmış olan bu define, Burdur İli, Yeşilova İlçesi, Çeltek Köyünde (Batı Pisidia, Kibyrratis ve Güneybatı Phrygia sınırında, Phrygia'nın Eriza, Pisidia'nın Olbasa ve Palaipolis antik kentlerinin ortasına düşen bir yerde) bulunmuştur. Define 33 adet erken dönem Side tetradrahmisinden oluşmaktadır. Side'nin M.Ö. 205-190 tarihli darpları olan bu definede 12 farklı magistrat ismine rastlanmaktadır. Sikkelerin arka yüzünde yeralan memur adlarının kısaltmaları bize bu sikkelerin 205 ile 190 tarihleri arasındaki 12 yıllık bir sürede basılmış olduklarını (genellikle sikkelerin basımından sorumlu memurlar bir yılliğine görevde geliyorlardı) göstermektedir. Ancak sikkelerin bir çoğunun ön yüzünde görülen kontrmarklar sayesinde sikkelerin en azından M.Ö. 188-170 tarihlerine kadar kullanılmış olduklarını söyleyebiliriz. Çünkü 188 yılında yapılan Apameia Barışı'ndan sonra Pamphylia, Bergama Krallığı egemenliğine bırakılmıştır. Sikkeler üzerinde görülen "kilifi içerisinde yay" (sadak) şeklindeki kontrmark'ın Bergama Krallığı'nı sembolize ettiğini ve bu kontrmarkların bazıları içinde sadak ile beraber ΑΠΑ (= Apameia), ΠΕΡ (= Bergama), CAP (= Sardeis) gibi kistophor sikkeleri bastırmış şehir kısaltmalarının bulunduğu ve bu şehirlerin o dönemde Bergama Krallığı topraklarına dahil olduğu hatırlanmalıdır. Bu erken dönemde Side tetradrahmilerinin üzerinde sadaktan sonra en çok görülen kontrmark çeşitlerinden birisi de gemi çapasıdır. Gemi çapası Suriye Krallığı'nın armasıdır. Pamphylia 188 yılından sonra Bergama egemenliğine dahil olmuş ise de, Side konumu gereği Pamphylia'nın en uzak sınırında yer alması ve ekonomisinin kuvvetliliği sayesinde bağımsız para basma yetkisini sürdürmüştür.

Side M.Ö. 546-334 yılları arasında Pers, M.Ö. 334-301 arasında Makedonia, M.Ö. 301-218 arası Ptolemaioslar'ın egemenliğinde, M.Ö. 218-189 yılları arasında da Seleukos Krallığı'nın nüfuzu altındaydı. M.Ö. 188-102 arası kentin tek başına özgür olduğu dönemdir. Daha sonra M.Ö. 102-36 arasında Roma Eyaleti Kilikia'nın bir parçası olmuştur. M.Ö. 36-25 Galatia egemenliği devri ve M.Ö. 25'den başlayarak Roma İmparatorluğu'nun Galatia Eyaleti'nde, Vespasianus devrinden itibaren de Lykia-Pamphylia çifte eyaletinde varlığını sürdürmüştür. Definemizdeki sikkeler, kentin büyük olasılıkla 212'de Seleukos Krallığı'nın topraklarına dahil olmasına rağmen, 205 yılında özgürce basılmaya başlayan büyük tetrad-

* Melih Arslan, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Hisar-ANKARA.

Burdur Müzesi'ndeki bu önemli definin yayınlanması için çalışmama izin vermiş olan ve sıcak dostluğunu ile bizi her zaman destekleyen meslektaşım, müze müdürü H.A. Ekinci'ye, çalışmalarımda beni destekleyen ve yardımını esirgemeyen Chr. Lightfoot'a teşekkür ediyorum. W. Leschhorn'a ise minnettarlığımı sunmaktan mutluluk duyuyorum.

rahmi serilerinin ilk örnekleridir. Kontrmarklar ise, Side'nin özgürlüğüne kavuşmuş olduğu M.Ö. 188 yılından sonraki bir kaç yıl içinde Bergama Krallığı'na bağlı şehirlerce vurulmuştur.

Side tetradrahmilerindeki ve definemizdeki kontrmarkaların anlamları:

Diğer Side tetradrahmi definelerinde olduğu gibi, Yeşilova-Çeltek Definesi'ni de ilginç kılan, bazı sikkeler üzerindeki kontrmarklardır¹. Kontrmarklar sikkeler üzerine genellikle devlet tarafından yaptırılmaktadır. Zaman içerisinde bir sikkeye yeni ve enflasyona göre daha yüksek bir değer verilebilir. Kontrmark yoluyla yabancı bir devlet, diğer bir yabancı devletin sikkesinin değerini belirleyebilir. Bizim definemizde tümü ön yüze vurulmuş 6 adet kontrmarklı sikke bulunmaktadır. Altı kontrmarktan dört ayrı şehrin isminin kısaltmasını okuyabilmekteyiz. Yalnız bunlardan, katalogumuzun 21 nolu sikkesi üzerindeki kontrmark içerisindeki H harfine benzer harfin hangi şehri sembolize ettiği şimdilik anlaşılması güçtür. 22 nolu sikkedeki kontrmarkta yer alan iki harfi EΦ(?) olarak okuyabildiğimizi belirtmekten sonra bu sikkenin yüzeyinin biraz kirli olması nedeniyle bu harfleri tam olarak teshis edememiş olabileceğimizi de düşünmek istiyoruz. Eğer bu iki harf EΦ olarak okunursa bu isim kısaltması Ephesos(?) şehri olabilir. Çünkü bu şehir Bergama standartında kistophor sikkesi bastırmıştır. Ayrıca 15 nolu sikkedeki kontrmarkın üç harfinden ortadaki Υ harfi kesin, sonraki harfi ise N olarak biraz okunabilmektedir. Bu nedenle 15 nolu sikkedeki bu harflerin [Σ]ΥΝ= Synnada olabileceğini düşünüyoruz. Çünkü Phrygia'daki Synnada şehri de kistophorik sikke basmıştır.

Bazen bir sikke üzerinde iki kontrmark olduğu görülebilmektedir. Side tetradrahmilerinin en geç grubunu oluşturan, KΑΕ-ΥΧ= Kleukhares'li hiçbir sikke üzerinde kontrmarka rastlanmamıştır. Bu durum gösteriyor ki, Side tetradrahmileri üzerine kontrmarkalar M.Ö. 2. yüzyılın ilk çeyreğinde yapılmışlardır. Çokunlukla 5 mm.'den daha büyük olmayan kontrmark içindeki yazı ve tasvirlerin hangi kente ait oldukları tanımlanabilmektedir. Genellikle, kentin veya krallığın arması veya isminin baş harfleri, kontrmark resmi olarak kullanılmaktadır. Eğer bu işaretler okunabiliyorsa, sikkenin ikinci kez hangi şehir ve krallığın parası olarak kullanıldığı saptanabilmektedir.

Bir şehrin sikkeleri üzerindeki çok çeşitli devletlere ait kontrmarkalar sayesinde, sikkeyi basan ve kontrmarklayan şehirlerin birbirleri ile arasındaki ekonomi ve ticaret ilişkileri ile ilgili önemli bilgiler elde edilebilmektedir. Örneğin, definemizdeki kontrmarkalar sayesinde Apameia, Bergama, Sardeis şehirlerini belirleyebiliyor, iki sikkenin de Ephesos(?) ve Synnada(?) şehirlerine ait olduğunu varsayıyoruz. 21 nolu sikkedeki H şeklindeki harfin ise, hangi şehri işaret ettiğini belirleyemiyoruz.

Kontrmarkalar içinde birçok simge, yazı ve arma bulunur. Bunlardan en erken tarihli olanı Bergama Krallığı'nın krallık arması olan ve bizim definemizde örnekleri görülen "kılifi içinde yay" yani "sadak" olandır. Bu kontrmarkanın yanında söz konusu batı Anadolu kentlerinin isimlerinin ilk birkaç harfi yer almaktadır. İkinci büyük grup ise, "çapa"lı kontrmarklardır. Bu simge M.Ö. 306-63 yılları arasında Suriye ve Mezopotamya ile Anadolu ve İran'ın bir kısmında hüküm süren Seleukoslar hanedanlığının armasıdır. M.Ö. 3.yy.'a ait Seleukos

¹ Kontrmarkalar hakkında geniş bilgi için bk. G. Le Rider, "Contremarques et surfrappes dans l'Antiquité grecque", NAPM 1975, 27-45.

sikkelerinin üzerinde çapaya sıkça rastlanmaktadır. M.Ö. 2. yüzyılda Suriye bölgesinde ele geçen çok sayıdaki sikke üzerinde, kontrmark olarak çapa görülmektedir. Bu kontrmarklı sikkelerin tamamı Anadolu ve Suriye bölgelerinde basılmış olan sikkelerdir. Side sikkeleri üzerinde en çok görülen ve üçüncü sırayı alan kontrmarkı, Helios oluşturmaktadır. Suriye ve Mezopotamya bölgesinde sayısız yerel doğulu dinler ile kaynaşmış olan Grek güneş tanrıları "Helios" kontrmaklı Side tetradrahmileri, büyük olasılıkla Seleukeia Pieria'daki Gabala ve Tigris (Dicle) kıyısındaki Seleukeia kentlerinde kontrmarkolanmıştır. Bu üç büyük grubun haricinde, seyrek olarak batı Anadolu bölge veya kentlerinin simge ve isim kısaltmalarına rastlanır. Aslan, arı, sinek, kartal ve Lykialı Apollon'un simgesi lir, seyrek rastlanan örneklerdir.

Fransız nüümizmat Seyrig, bu kontrmarkların yapıldığı zamanı, kesin tarihlenememiş definerden hareketle ortaya koymuştur. Seyrig'e göre M.Ö. 170 yılından sonra gömülü definer, Seleukos kontrmarklı sikkeler bulundurmakta (çapa ve Helios), ancak daha erken gömülümlerde çapalı ve Helios'lu kontrmarklar yoktur. Helios'lu kontrmarkların çapalılarından birkaç sene sonrada ait olması gerekmektedir².

Bizim definemizdeki Bergama Krallığı'nın arması olan sadaklı kontrmarklar nüümizmatik literatürde kistophorik kontrmarklar olarak tanınmaktadır. Kistophorik kontrmarklar konusuna deðinmeden önce bugüne kadar Side tetradrahmileri bulunan yerlerin ve Side tetradrahmileri üzerindeki kontrmarkların dağılımını gösterir iki listeyi aşağıya sunmaktayız.

Side tetradrahmilerinin bulunduğu yerleri:

- Batı Anadolu (Asia Minor)-buluntu yeri tam bilinmeyen dört define
- Bergama-Mysia
- Sardeis-Lydia
- Mektepini-Phrygia
- Ayazin-Phrygia
- Konya-Lykaonia
- Attaleia (Antalya Müzesi'nde 85 ve 15 adetlik iki define)-Pamphylia
- Side-Pamphylia
- Isinda (Korkuteli-Karakuyu Definesi. Antalya Müzesi'nde ve 269 adet)-Pisidia
- Yeşilova-Çeltek Definesi-Batı Pisidia, Güneydoğu Phrygia ve Kibyritis sınırı
- Antiokheia-Seleukeia Pieria
- Diyarbakır-Doğu Anadolu
- Kosseir-Suriye
- Aleppo-Suriye
- Latakia-Suriye
- Laodikeia-Suriye
- Ma' arret en Numan-Suriye
- Khan Sheikhun-Suriye

² W. Leschhorn, "Ein Schatzfund sidetischer Münzen" SIDE (ed. P.R. Franke) 1989, 23-42.

Suriye-Buluntu yeri bilinmeyen iki ayrı define
 Tel Kotchek-Mezopotamya
 Babylon-Babylonia
 Susa-İran

Kontrmarklı Side tetradrahmilerinin bulunduğu bölgeler ve kentler:

Adramytteion-Mysia	Sala-Lydia	Antiphellos-Lykia
Kyzikos-Mysia	Sardeis-Lydia	Phaselis-Lykia
Parion-Mysia	Stratonikeia -Lydia	Telmessos-Lykia
Bergama-Mysia	Apameia-Phrygia	Yeşilova Çeltek-Pisidia
Ephesos-Ionia	Laodikeia-Phrygia	Antiokheia-Seleukeia Pieria
Priene-Ionia	Kibyra-Phrygia	Gabala-Seleukeia Pieria
Miletos-Ionia	Synnada-Phrygia	Tigris (Dicle) kıyısındaki Seleukeia
Seleukeia-Babylonia		

Kistophorik kontrmarklı Side tetradrahmileri:

Kistophorlar, M.Ö. 2. yüzyılın 1. yarısında Attalos'lar tarafından krallıkları için bastırılmıştır. Burada söz konusu olan, Side tetradrahmilerinden daha hafif (12.60 gr. ağırlığında) ve Attika Ağırlık Sistemi'ne dahil olmayan tetradrahmilerdir. Bergama kralı II. Eumenes (M.Ö. 197-167), kistophorik darbı yürürlüğe sokmasıyla, krallığında kapalı bir sikke sistemi yaratmış oldu. Kistophor'un resmi değeri Attika tetradrahmيسine eşdeğerde olup ancak ağırlığı yaklaşık % 25 daha azdır. Bu kesinti ile kraliyet kasasına büyük bir kazanç sağlandı. O zamanlar Batı Anadolu'nun büyük bir kısmını kapsayan Bergama Krallığı'ndaki sikke reformu, bu yeni sikkenin büyük miktarlarda darbına yeterli olamadı. Bu nedenle kısa bir süre için yabancı sikkelerle izin verilmiştir. Bunlar resmi bir şekilde kontrmarklanmıştır. Kistophorik kontrmarkalar resmi makamlarca yabancı sikkeler üzerine uygulanmıştır³. Çünkü basım işlemi teorik olarak aynıdır. Kontrmark genellikle sikkenin ön yüzüne uygulanmaktadır. Yuvarlak kontrmark çukuru içinde ilgili şehrin baş harfleri ile "kilifi içerisinde yay" (sadak) resmi yer almaktaydı. Definemizde 6 adet kistophorik kontrmark ve 6 şehir ismi bulunmaktadır. Kataloğumuzun 12 nolu sikkesinin ΑΠΑ yazısından = Apameia-Phrygia, 15 nolu sikkesinin [Σ]ΥΝ = Synnada-Phrygia(?), 17 nolu sikkenin ΙΙΕΡ = Pergamon-Mysia, 33 nolu sikkenin ΚΑΡ = Sardeis-Lydia, 21 nolu sikkenin Η(?)= ? ve 22 nolu sikkenin ΔΕΦ(?) = Ephesos(?)-Ionia olarak kontrmarklandığını öğreniyoruz. Bu şehirlerin tümü, kendi kistophor sikkelerini basmış olan Bergama Krallığı egemenliğindeki kentlerdir. Apameia, Bergama ve Sardeis gibi 3 şehri çok iyi bir şekilde teşhis edebiliyoruz. Ancak, 15 ve 22 nolu kontrmarkaların bazı harfleri iyi anlaşılmıyor olsa da bunların şimdilik Synnada ve Ephesos olarak tanımlanmasını öneriyoruz. 21 nolu sikke üzerindeki kontrmark içindeki çarpık H harfine benzer olanın ise, hangi şehir olduğuna şimdilik karar veremiyoruz.

Side nüümisiyatının ve antik kistophor darplarının tarihendirilmesine ilişkin önemli bazı sorunlar, bizimkine benzer kistophorik kontrmarklı definelerin daha çok bulunmasıyla ve yayılanmasıyla çözülebilecektir. Kistophorların basımı için başlangıç tarihi olarak uzun

³ Leschhorn, age. 39.

bir zaman M.Ö. 188 yılı düşünülmüş ise de, daha ziyade M.Ö. 166 tarihi kabul görmektedir⁴. Geç olan bu tarih sıkça tartışılmaktadır. Ancak böyle olduğu kanıtlanmış değildir. Para politikasındaki bu kesin reorganizasyon ancak savaş zamanlarında uygulanmaktadır. Bizim Side sikkelerinin üzerindeki kontrmarkalar kesin olarak tarihlenebilirse, o zaman kistophorların basımlarının başlangıç tarihleri de sınırlanmış olacaktır. Daha ağır olan Side tetradrahmileri üzerine yapılan kontrmark işlemi, reformdan sonraki ilk aylar veya yılları akla getirmektedir. Yoksa reform amacına ulaşmamış olmaktadır⁵. Definemiz, meslektaşımız Leschhorn'un Side gümüş sikkeleri üzerine yapmış olduğu tasnife göre, Side'nin M.Ö. 205 ile 190 yılları arasındaki darplarını kapsamaktadır. Definemizde 188 yılından sonra darpedilmeye başlanmış olan hiçbir Kleukhares tipli sikke bulunmamaktadır. 188 yılı sonrasında tarihlenen en erken tarihli I. grup Kleukhares'in hiçbir sikkesinde bugüne kadar kistophorik kontrmarka rastlanmamıştır. Bu durum, kistophor kontrmarkaların definelerdeki diğer tüm kontrmarklardan daha erken olduğunu göstermektedir. Yani kistophor kontrmarkalar daha Kleukhares sikkeleri darpedilmemiş iken veya en azından tedavülde değilken yapılmışlardır. Bu saptama şu inceleme ile desteklenmektedir. Birden fazla kontrmarklı bazı sikkelerde, kistophorik kontrmarkın üzerine çapalı kontrmark ve Antiphellos kentinin 166 tarihli damgası vurulmuştur. Çapalı kontrmarkın, Seleukos Kralı IV. Antiokhos'un M.Ö. 173-171 arasında yapmış olduğu bir dizi para reformu ile birlikte Side sikkelerini de çapalı kontrmark ile damgalamış olduğu bilinmektedir. Bu durum kistophorik kontrmark üzerine çapalı kontrmarkın vurulmuş olması nedeniyle, kistophorik kontrmarkaların çapalı kontrmarkardan birkaç yıl önce vurulmuş olabileceği tezini kuvvetlendirmektedir. Bu nedenle kistophor sikkeleri M.Ö. 166 yılında değil de, M.Ö. 173 yılından önce darpedilmeye başlanmış olmalıdır⁶. Mørkholm'un tahminine göre; bunlar 179 ile 172 arasında ilk kez darbedilmiş olmalıdır. Seyrig ise kistophorik kontrmarkaların ilk kez 188 yılında ve çapalı kontrmarkaların da 171 yılında darbedilmiş olabileceğini söylemektedir. Mørkholm⁷ Seyrig'ten en az 10 yıl geç tarih vermektedir.

Yukarıda Side tetradrahmilerinin ne kadar geniş alanlarda tedavülde olduğunu gösteren bir liste vermiştim. Bu sikkeler, zaman zaman Suriye ve Güney Anadolu'da dolaşmışlardır. Bu yalnızca Side'nin ticari ilişkilerine bağlanabilir mi? Evet. Çünkü Side, tüm Akdeniz'de Suriye'den Mısır'a ticari ilişkileri olan önemli bir liman kentiydi. Köle ticareti dışında tüm gıda maddeleri ve lüks tüketim malzemelerinin de Side Limanı'nda paketlendiğini bilmekteyiz. Bu mallar için, yurtdışında genellikle Side tetradrahmisi ile ödeme yapılrıdı. Malların büyük bir kısmı Pamphylia'da kalmayıp satılmaya devam ederdi. Bunlar için ödenen paralar da Side'ye akardı. Şehrin bir yasaya yabancı paraların eritilip yeniden Side sikkeleri olarak basılmasını gerçekleştirdiğini söyleyenlerin düşüncesine biz de katılıyoruz. Aksi takdirde, bu büyük gümüş miktarı başka türlü açıklanamaz. Seyrig'in de tahmin etiği gibi, biz de, Side'de bir para endüstrisinin varlığını ve sikke ihracaati ile kâr amaçlandığını tahmin etmekteyiz.

⁴ F. Kleiner - S.P. Noe, *The Early Cistophoric Coinage* (1977) 18.

⁵ Leschhorn, age. 40.

⁶ Leschhorn, age. 40.

⁷ O. Mørkholm, "Some Reflections on the Production and Use of Coinage in Ancient Greece" *Historia* 31, 1982, 290-305.

Definemizdeki sikkelerin gruplandırılması ve tarihlendirilmesi için, Leschhorn'un yapmış olduğu liste referans alınmıştır⁸. Leschhorn bu listeyi tüm dünya nüümzmatik kabinetlerindeki 3.000 Side sikkesini inceledikten sonra oluşturmuştur. Leschhorn Side'nin gümüş sikkeleri üzerine hazırlamış olduğu kapsamlı çalışmasını yakında yayinallyayacaktır. Yine 1997 yılında başkanlığımızda Antalya Müzesi'ndeki Pamphylia Sikke Defineleri üzerinde yürütülen çalışmalar sonucunda hazırlanan "Türkiye'den Sikke Defineleri" isimli kitap da bu yıl yayınlanmış olacaktır. Bu kitapta, Antalya Müzesi'nde bulunan 4 adet Side definesi de yer almaktadır. Definelerden biri 38 adet sikke içermekte olup, tamamı Side'nin M.Ö. 4. yüzyıl süresinde en çok kullanılan gümüş staterleridir. Ön yüzde Athena ayakta sola ve arka yüzde Apollon Sidetes ayakta sola, değişen attribüleri ve şehrin sembolü nar betimlemesi olan definedeki sikkeler içerisinde, şimdije kadar bilinmeyen yeni tipler de bulunmaktadır. Diğer üç Side definesi, bizim bu definenin geç tarihli benzerleridir. Antalya Müzesi'ndeki bu üç define, M.Ö. 155-36 yılları arasında darbedilen 2. grup Kleukharesli sikkelerden oluşmakta ve üzerlerinde kontrmarkalar bulunmamaktadır. Side tetradrahmi defineleri üzerine gerçekleştirmiş olduğumuz bu yayınlarımızda Leschhorn'un Side'nin Hellenistik gümüş darpları üzerine tarihlendirme ve yeni gruplandırma listesi alınmıştır. Side sikkeleri üzerine araştırma yapacaklara faydalı olması düşüncesiyle, Leschhorn'un düzenlemiş olduğu bu listeden konumuz olan tetradrahmilere ilişkin gruplandırmayı aşağıda sunmaktadır:

Hellenistik Side tetradrahmileri kronoloji ve gruplandırma listesi:

M.Ö. 205 - 200	M.Ö. 200 - 190	M.Ö. 188 - 175
1. ΑΦ	13. Ι	30. ΚΑ-Ε
2. ΑΘ	14. Σ-Τ	31. ΚΛ-EY
3. υΡ (yıldırım demeti)	15. Σ[32. ΚΛ-YX (I)
4. Δ (yıldırım demeti)	16. Σ[-H	
5. Δ	17. ΣΓ-H	
6. ΔΙ	18. ΣΕ-H	
7. ΔΙΟ	19. CT	
8. ΔΙΟΔ	20. ΔE	
9. Α (yıldırım demeti)	21. ΔE	
10. AP (çelenk)	22. ΔEI	
11. AP (miğfer)	23. ΔEI - N	
12. AP	24. ΔEI-NO	
	25. ΔH	
	26. ΔH-M	
	27. A	
	28. A - K	
	29. XPY	

M.Ö. 155 - 36	
33. ΚΑ-YX (II)	

⁸ Hellenistik Side gümüş sikkelerinin tasnif ve tarihlendirilmesi için bk. W. Leschhorn, Die hellenistische Silberprägung von Side (1997).

Metroloji:

Yeşilova-Çeltek Definesi'ndeki sikkeler içerisinde tesbit edilen en düşük ağırlık 16.22 gr. (katalog No. 33), en yüksek ağırlık ise 17.02 gr.'dır (katalog No. 24). Definedeki tüm sikkelerin ortalama ağırlıkları ise, 16.71 gr.'dır. 16.50 gr. olan ağırlığın altında sadece üç adet sikke vardır (bk. kat. No. 15, 17 ve 33). Definedeki hiçbir sikke 16.00 gr. sınırının altına düşmez. Bu durum definedeki sikkelerin fazla dolaşımda bulunmadığını, dolayısıyla aşınmamış olduklarını ve erken bir tarihte gömülümsü olduklarını göstermektedir. Bu definede geç tiplerden olan Kleukhares'lı sikkelerden hiç bulunmadığı için ağırlık ortalaması zaten 16.00 gramın üstünde olmalı idi. Leschhorn, Kleukhares'in en geç grubunu barındıran definelerin ortalama ağırlıklarının 16.00 gramın altına düşmüş olduklarını söylemesine rağmen⁹, bizim üzerinde çalışmış olduğumuz Antalya Müzesi'ndeki 269 adetlik Karakuyu Definesi'nin toplam ağırlıkları 16.00 gramın üzerindedir. Antalya Müzesi'ndeki üç defineden en erken (M.Ö. 2. yüzyılın 2. çeyreği) tarihli Kleukhares'lı grup da bize göre Karakuyu Definesi olmaktadır.

Side definelerinin ağırlıklarının söylenildiğinin aksine değişimleceği üzerine bir durum saptaması yaptıktan sonra, definemizi Saarbrücken, Frankfurt ve München Defineleri ile karşılaştırıldığımızda, Yeşilova-Çeltek Definesi 16.71 gr. ortalama ağırlığı ile halihazırda dün-yadaki en yüksek ağırlıklı define olmaktadır. Leschhorn, M.Ö. 190-188 yıllarından önce basılmış olan Side tetradrahmilerinin şayet iyi korunmuş ise, ortama ağırlıklarının 16.50 gr. civarında olabileceğini, kötü durumdaki parçalardaki ağırlığın ise 2 gr. daha düşük olabileceğini söylemektedir. Saarbrücken Definesi'nin ortalama ağırlığı 15.75 gr., Frankfurt Definesi'nin 15. 64 gr. ve München Definesi'nin ise 16.29 gr.'dır.

Kalıp ilişkileri:

Definedeki 33 adet sikke çok farklı kalıp ve magistrat isimlerinden oluşmuştur. Aşağıdaki katalogta da görüleceği üzere, 12 farklı magistrat grubu vardır. Bu 12 farklı gruptan biri hariç hiçbirini aynı kalıptan üretilmemiştir. Bunun böyle olması çok normaldir. Çünkü 12 ayrı grup olduğundan, her grup farklı yılda basılmıştır. 12 ayrı yılda basıldığı için her bir grup ile diğer grubun kalıplarının farklı olması da doğaldır. Ama aynı gruptaki sikkelerde bir grup hariç (12. grup XPY) çok farklı olması dikkat çekicidir. XPY= Khry magistrat isimli dört adet sikkeden iki sikkenin ön ve arka yüz kalıpları aynıdır. Resim levhasının 30 ve 32 numarasında görmüş olduğunuz aynı kalıptan üretilmiş bu iki sikkeden 30 nolu sikkenin bu kalıbin ilk darplarından üretilmiş olduğunu düşünmektedir. Şimdiye kadar bulunan Side tetradrahmi defineleri içerisinde, Yeşilova-Çeltek Definesinin en erken tarihli ve en yüksek ağırlık ortalamasına sahip olduğunu saptadık. 33 adetlik bu küçük definedeki diğer bir zenginlik ise, ilk defa burada ortaya çıkan yeni bir magistrat ismidir. Üçüncü gruba dahil ettiğimiz bu isim kısaltması ΣH olarak çok iyi bir şekilde okunmaktadır. Yukarıda sunmuş olduğumuz Side Tetradrahmileri Yetkili Memur İsim Listesinde ΣH kısaltmasının ayını bulunmamaktadır. Ancak ΣH harfleri arasında Γ ve C harflerinden biri olup yukarıdaki listede 14 ve 18 sıra numarasındaki harflerden oluşan isim kısaltmaları vardır.

⁹ W. Leschhorn, "Ein Schatzfund sidetischer Münzen.", SIDE (ed. P.R. Franke) (1989), 31.

Hellenistik Side sikke defineleri ve definemizin tarihlendirilmesi:

Side tetradrahmileri Anadolu'nun batısından başlayarak Doğu Akdeniz'e kıyısı olan memleketlerde çıkışmış olan defineler içerisinde sıklıkla bulunmuştur. Pamphylia ve onunla komşu olan bölgelerde ise tek tek çok sayıda bulunduğu müze koleksiyonlarından bilmekteyiz. Ama sadece gümüş Side defineleri olarak bugüne kadar çok az sayıda ele geçmiş olduğu bilinmektedir. Antik Akdeniz dünyasının en geçerli parası olan Side tetradrahmileri, define olarak az sayıda ele geçtiği ve yeterince yayınlanmadığı için henüz tam olarak sınıflandırılması ve tarihlendirmesi iyi bir şekilde yapılamamaktadır.

İşte bu nedenle Burdur Müzesi'ne 1995 yılında girmiş olan bu defineyi yayinallyarak Hellenistik Çağ Side gümüş sikkelerinin tarihlendirilmesinde yeni bir sayfa daha açmak istiyoruz.

Türkiye'de 1980 yılından sonra çok sayıda Side tetradrahmi definesi bulunmuştur. Ama bunların birçoğu yurtdışında özellikle de Almanya'da ortaya çıkmıştır. Bugün Antalya Müzesi'nde üç ayrı define bulunmaktadır. Bu üç define aynı kısaltmalı yani, ΚΛΕ-ΥΧ= Kleukh(ares) magistrat isimlidir.

1986 yılında Saarland Üniversitesi Eskiçağ Tarihi Enstitüsü Almanya'da satışa çıkışmış olan 342 adet Side tetradrahmisini bir özel bankanın yardımı ile satın almıştır. 1987 yılı Ocak ayında ise aynı definenin parçası olduğu tahmin edilen 218 sikke daha bulunmuş olup, define 560 adet olarak tamamlanmış ve 1988 yılında "Side" isimli bir kitapta yayınlanmıştır. Yine 1986 yılında Frankfurt Üniversitesi Tarihi Bilimler Enstitüsü 127 gümüş sikkeden oluşan bir defineyi müzayededen satın almıştır. Helmut Schubert tarafından yayınlanacağı duyurulan bu define tipki Saarbrücken Definesi'ndeki erken gruptaki tipler ile bizim Burdur Müzesi'ndeki Yeşilova-Çeltek Define'sindeki tiplerle aynı gözükmemektedir. Yine Almanya'da üçüncü bir Side definesi ise, Münih'te özel bir koleksiyonda bulunmaktadır. Münih Devlet Sikke Müzesi yetkilileri yardımıyla bu define üzerinde Leschhorn çalışmalar yapmış olup, sonuçlarını yeni kitabımda yayınlayacağımı umuyorum. Bizim definemizdeki kontrmarkalarla benzeşen özel koleksiyondaki bu definede 198 adet Side gümüş sikkesi bulunmaktadır. 1967 yılında Münih'te bir sikke satış galerisinde satılmış olan ve fotorafları P.R. Franke'de bulunan 25 adetlik Side definesinde de geç tarihli sikke bulunmamaktadır¹⁰.

Antalya Müzesi'ndeki üç Kleukhares definesinden en eskisi müzeye 1963 yılında girmış olup, halihazırda teşhirde topluca sergilenmeye olan 85 adet Side tetradrahmisidir. 1992 yılında müzeye gelmiş 269 adetlik en büyük grup olan "Karakuyu Side Definesi" ile 1994 yılında satın alınan 15 adetlik küçük grup, depoda bulunmaktadır. Bunlar içinden en geç tarihlisi teşhirdeki, en erken tarihlisi ise Karakuyu Definesi'dir.

1980'i takip eden yıllarda bir hayli Side definesi bulunmuştur. En son bulunmuş olan "Yeşilova-Çeltek Side Definesi" ise, en erken tarihli Side tetradrahmileri içermektedir. Ön yüzdeki Athena ve arka yüzdeki Nike'nin ikonografik açıdan bu grubun erken örnekleri oldukları belirlenmektedir. Bu duruma göre M.Ö. 205 yılından sonra darp edilmeye başlanmış olan Side tetradrahmilerinin basımları M.Ö. 36 yılina kadar sürdürmüştür. Bizim definemiz 205 ile 190 tarihleri arasında darp edilmiş olmalarına karşın, sikkelerin birçoğunu

¹⁰ Leschhorn, age. 24.

üzerlerine sonradan vurulmuş yabancı devletlerin kontrmark işaretlerinden dolayı bir süre daha tadavülde kalmışlardır. Bu kontrmarkalar bize göre Apameia Barışı'ndan sonraki ilk yıllarda vurulmuşlardır. Kontrmarkaların vurulmasıyla ikinci kez dolaşma giren bu define-deki sikkelerin kondisyonları son derece iyi durumdadır. Bu nedenle definenin, M.Ö. 175-165 yılları arasındaki bir tarihte gömülümiş olduğunu söyleyebiliriz. Bu tarihlerde definenin toprağa gömüldüğü yer olan Pisidia-Phrygia sınırında ve definedeki sikkelerin basıldığı Pamphylia-Side civarında çok fazla savaşlar ve karışıklıklar vardı.

Yeşilova-Çeltek Side Tetradrahmi Definesi 1995

Katalog

Ö.Y.: Definemizdeki sikkelerin hepsinin ön yüzünde, sağa doğru bakan, miğferli Athena başı yer almaktadır. Bilindiği üzere tanrıçanın Side'de meşhur bir tapınağı vardır. Athena, M.Ö. 5. yüzyıldan itibaren şehrin koruyucu tanrıçası olarak Side sikkeleri üzerinde resmedilmiştir.

A.Y.: Arka yüzlerde ise, üzerinde khiton ve himation giymiş kanatlı zafer tanrıçası Nike bulunmaktadır. Nike sola doğru adım atar vaziyette, yukarı kaldırıldığı sağ elinde zafer çelengini ve sol eliyle de himationunun eteğini tutmaktadır. Side adı yerine Nike'nin önündeki sol boşluktaki yerde kentin simgesi olan Nar yer almaktadır.

M.Ö. 205 - 200

Grup I - Magistrat: ΔΙΟ

1- ÖY. : Athena büstü sağa.

A.Y. : ΔΙΟ., Nike sola yürüyor, sağ elinde çelenk ve sol eliyle himationunun eteğini tutuyor, sol boşlukta Side'nin simgesi nar.

Env. No. : 21943; Ağırlık : 16.55 gr.; Çap : 30 mm.; Yön : 12

Referans : SNG von Aulock, No. 4790; SNG France 3, No. 689
(Leschhorn listesi No. 7)

2- 1 nolu sikke ile benzer.

Env. No. : 21966; Ağırlık : 16.51 gr.; Çap : 28 mm.; Yön : 12

Referans : SNG von Aulock, 4790; SNG France 3, No. 689

Grup II - Magistrat: ΔΙΟΔ

3- Ö.Y. : Athena büstü sağa.

A.Y. : ΔΙΟΔ., Nike sola yürüyor, çelenk ve himationunun eteğini tutuyor, solda nar.

Env. No. : 21938; Ağırlık : 16.50 gr.; Çap : 32 mm.; Yön : 12

Referans : SNG von Aulock, No. 4788-4789; SNG France 3, No. 690-693
(Leschhorn liste No. 8)

4- Env. No. : 21939; Ağırlık : 16.58 gr.; Çap : 30.5 mm.; Yön : 12

5- Env. No. : 21941; Ağırlık : 16.80 gr.; Çap : 30 mm.; Yön : 12

6- Env. No. : 21957; Ağırlık : 16.64 gr.; Çap : 30.5 mm.; Yön : 12

M.Ö. 200 - 190

Grup III - Magistrat: ΣΗ

7- Ö.Y. : Athena büstü sağa.

A.Y. : ΣΗ., Nike sola yürüyor, çelenk ve himationunun eteğini tutuyor, solda nar.

Env. No. : 21942; Ağırlık : 16.77 gr.; Çap : 30 mm.; Yön : 12

Referans : Leschhorn, Side 1989. Tafel I, No. 19 ve SNG France 3, No. 708-712
benzer.

Not. ΣΗ magistrat kısaltması ilk defa bu sikkede görülmektedir.

Grup IV - Magistrat: Σ[

- 8- Ö.Y. : Korint miğferli Athena büstü sağa.
 A.Y. : Σ[., Nike sola yürüyor, çelenk ve elbiselerinin eteğini tutuyor, solda nar.
 Env. No. : 21944; Ağırlık : 16.76 gr.; Çap : 29.8 mm.; Yön : 12
 Referans : SNG von Aulock, No. 4794; SNG PfPs, No. 518; SNG France 3, No.715 - 716 ve (Leschhorn liste No. 15)

Grup V - Magistrat: ΣΓ-Η

- 9- Ö.Y. : Athena büstü sağa.
 A.Y. : ΣΓ-Η., Nike sola yürüyor ve solda nar.
 Env. No. : 21950; Ağırlık : 16.77 gr.; Çap : 29 mm.; Yön : 12
 Referans : SNG von Aulock, No. 4793; SNG France 3, No. 713 (Leschhorn liste No. 17)

Grup VI - Magistrat: ΔΕ

- 10- Ö.Y. : Athena büstü sağa.
 A.Y. : ΔΕ., Nike sola yürüyor, çelenk ve elbiselerinin eteğini tutuyor, solda nar.
 Env. No. : 21952; Ağırlık : 16.80 gr.; Çap : 31 mm.; Yön : 12
 Referans : SNG von Aulock, No. 4785 ve SNG France 3, No. 670-673 benzer. (Leschhorn liste No. 21)

Grup VII - Magistrat: ΔEI

- 11- Ö.Y. : Athena büstü sağa.
 A.Y. : ΔEI., Nike sola yürüyor ve solda nar.
 Env. No. : 21937; Ağırlık : 16.76 gr.; Çap : 31 mm.; Yön : 12
 Referans : SNG von Aulock, No. 4786; Leschhorn, Side 1989. Tafel I, No. 10; SNG France 3, No. 674 - 676; (Leschhorn Listesi Sıra No. 22)
 12- Ö.Y. : Bir önceki gibi; önyüzde Athena'nın miğferi üzerinde kontrmark: kılıfı içerisinde yay ve ΑΠΑ (= Apameia) yazısı vardır.
 A.Y. : ΔEI., Nike sola yürüyor ve solda nar.
 Env. No. : 21946; Ağırlık : 16.80 gr.; Çap : 29 mm.; Yön : 12
 Referans : 11 nolu gibi. Kontrmark için bk. SNG France 3, No. 683 ün ön yüzü.
 13- 11 nolu sikke gibi.
 Env. No. : 21954; Ağırlık : 16.68 gr.; Çap : 30 mm.; Yön : 12
 14- 11 nolu sikke gibi.
 Env. No. : 21958; Ağırlık : 16.89 gr.; Çap : 30 mm.; Yön : 12

Grup VIII - Magistrat: ΔEI-NO

- 15- Ö.Y. : Kontrmark: [Σ]YN (= Synnada) ve kılıfı içerisinde yay (sadak).
 A.Y. : ΔEI-NO., Nike sola yürüyor ve sol boşlukta nar.
 Env. No. : 21935; Ağırlık : 16.48 gr.; Çap : 31 mm.; Yön : 12

Referans : SNG von Aulock, No. 4787; Leschhorn, Side 1989. Tafel I, No. 11-12
SNG France 3, 677-681. (Leschhorn liste No. 24)

16- 15 nolu sikke gibi, fakat kontrmark yok.

Env. No. : 21953; Ağırlık : 16.79 gr.; Çap : 31 mm.; Yön : 12

17- Ö.Y. : Kontrmark: ΠΕΡ (= Pergamon) ve kılıfı içerisinde yay.

A.Y. : ΔΕΙ-ΝΟ., Nike sola yürüyor ve sol boşlukta nar.

Env. No. : 21962; Ağırlık : 16.37 gr.; Çap : 29.5 mm.; Yön : 12

Referans : SNG von Aulock, No. 4787; SGN France 3, No. 677-681.
(Bk., kontrmark için, SNG von Aulock No. 4789)

18- 16 nolu sikke gibi, kontrmark yok.

Env. No. : 21964; Ağırlık : 16.64 gr.; Çap : 29 mm.; Yön : 12

Referans : SNG von Aulock, No. 4787; SNG France 3, No. 677 - 681.

Grup IX - Ma.gistrat: ΔΗ

19- Ö.Y. : Athena büstü sağa.

A.Y. : ΔΗ., Nike sola yürüyor, çelenk ve himationunun eteğini tutuyor,
solda nar.

Env. No. : 21940; Ağırlık : 16.63 gr.; Çap : 30 mm.; Yön : 12

Referans : Leschhorn, Side 1989. Tafel I, No. 16; SNG France 3, No. 682 - 683.
(Leschhorn liste No. 25)

20- Env. No. : 21948; Ağırlık : 16.88 gr.; Çap : 28.8 mm.; Yön : 11

21- Önyüzde kontrmark: H (?) ve kılıfı içerisinde yay.

Env. No. : 21955; Ağırlık : 16.60 gr.; Çap : 30 mm.; Yön : 12

22- Önyüzde kontrmark: ΕΦ ? (= Ephesos?) ve kılıfı içerisinde yay (sadak).

Env. No. : 21956; Ağırlık : 16.89 gr.; Çap : 30.2 mm.; Yön : 12

23- Env. No. : 21960; Ağırlık: 16.98 gr.; Çap: 29.7 mm.; Yön: 12

Grup X - Magistrat: ΔΗ-Μ

24- Ö.Y. : Athena büstü sağa.

A.Y. : ΔΗ-Μ., Nike sola yürüyor ve sol boşlukta nar.

Env. No. : 21947; Ağırlık: 17.02 gr.; Çap: 27.5 mm.; Yön: 12

Referans: : SNG France 3, No. 684; (Leschhorn liste No. 26)

25- Env. No. : 21949; Ağırlık: 16.89 gr.; Çap: 29 mm.; Yön: 12

26- Env. No. : 21951; Ağırlık: 16.82 gr.; Çap: 32 mm.; Yön: 12

27- Env. No. : 21963; Ağırlık: 16.84 gr.; Çap: 29 mm.; Yön: 12

28- Env. No. : 21967; Ağırlık: 16.51 gr.; Çap: 28 mm.; Yön: 12

Grup XI - Magistrat: A – K

29- Ö.Y. : Athena büstü sağa.

A.Y. : A - K., Nike sola yürüyor ve sol boşlukta nar.

Env. No. : 21965; Ağırlık : 16.73 gr.; Çap: 29 mm.; Yön: 12

Referans : Leschhorn, Side 1989. Tafel I, No. 7; SNG von Aulock, No. 4780;
SNG France 3, 660-661. (Leschhorn liste No. 28)

Grup XII - Magistrat: XPY

- 30-** Ö.Y. : Athena büstü sağa.
 A.Y. : XPY., Nike sola yürüyor ve solda nar.
 Env. No. : 21936; Ağırlık: 16.50 gr.; Çap: 30.7 mm.; Yön: 12
 Referans : Leschhorn, Side 1989. Tafel I, No. 20; SNG France 3, No. 702 - 707.
 (Leschhorn liste no. 29)
- 31-** Env. No. : 21945; Ağırlık: 16.81 gr.; Çap: 29 mm.; Yön: 12
- 32-** Env. No. : 21959; Ağırlık: 16.72 gr.; Çap: 29.5 mm.; Yön: 12
- 33-** Ö.Y. : Kontrmark: CAP (= Sardeis) ve kılıfı içerisinde yay (sadak).
 kontrmark için bk. SNG France 3, No. 693.
 A.Y. : XPY., Nike sola yürüyor ve solda nar.
 Env. No. : 21961; Ağırlık: 16.22 gr.; Çap: 30 mm.; Yön: 12
 Referans : SNG France 3, No. 702 -707; (Leschhorn Liste No. 29)

Kaynakça:

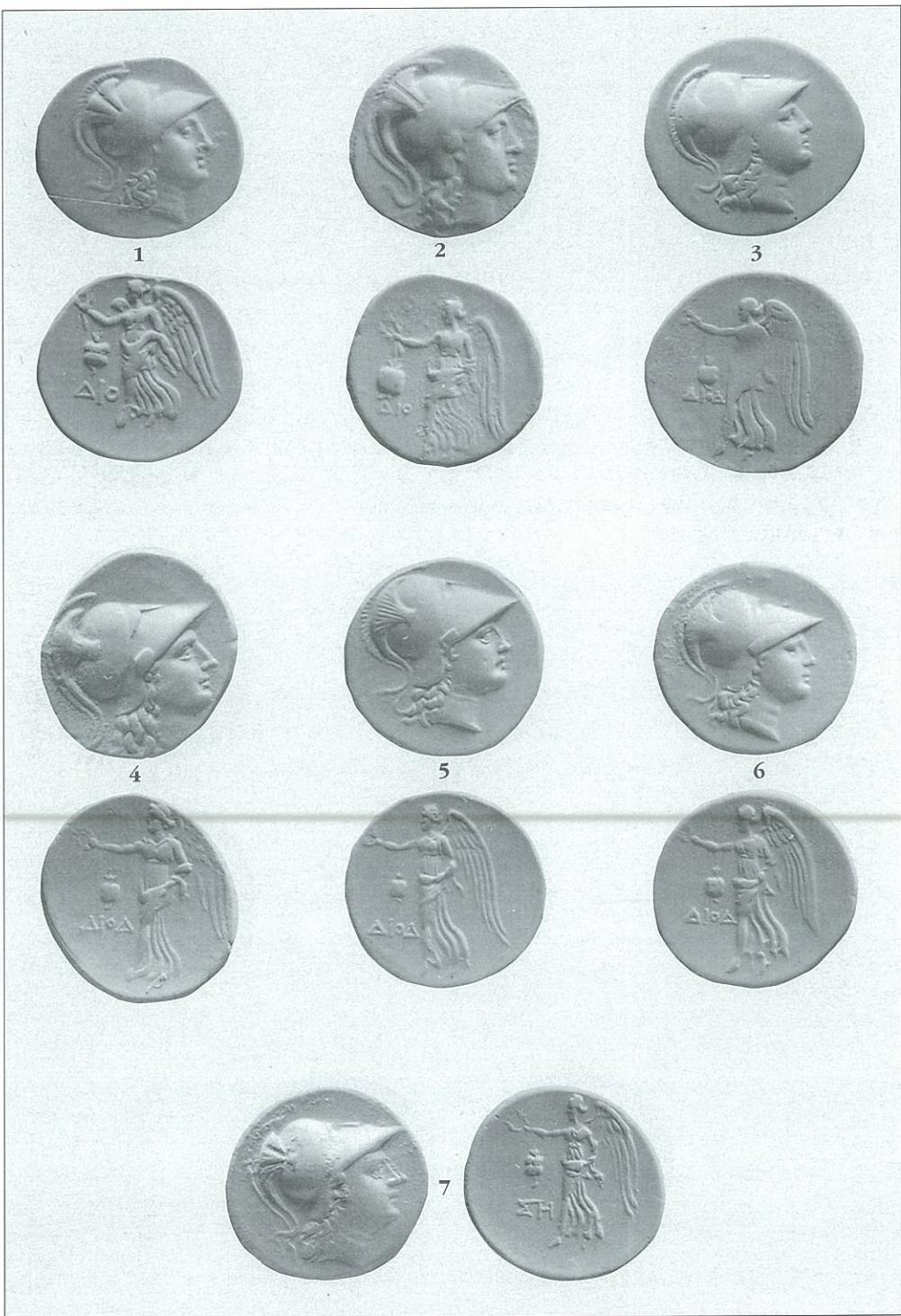
- S. Atlan, "Side'de Basilan Amyntas Sikkeleri-Die Münzprägung des Amyntas in Side", Belleten 39, 1975, 575-611.
- S. Atlan, Side'nin Milattan önce V. ve IV. Yüzyıl Sikkeleri Üzerinde Araştırmalar-Untersuchungen über die sidetischen Münzen des V. und IV. Jahrhundert v. Chr. (1967) 1-181.
- H. von Aulock, SNG Deutschland. Sammlung von Aulock. Pamphylien. 1965.
- C. Boehringer, Zur Chronologie mittelhellenistischer Münzserien 220-160 v. Chr. (1972).
- Cl. E. Bosch, Pamphylia Tarihine Dair Tetkikler-Studien Zur Geschichte Pamphyliens. (1957) 1-48.
- G.F. Hill, A Catalogue of the Greek Coins in the British Museum. Catalogue of the Greek Coins of Lycia, Pamphylia and Pisidia (1897).
- F.S. Kleiner - S.P. Noe, The Early Cistophoric Coinage (1977).
- G. Le Rider, "Contremarques et surfrappes dans l'Antiquité grecque", NAPM 1975, 27-56.
- W. Leschhorn, "Ein Schatzfund sidetischer Münzen", Side. (ed. P.R. Franke) Münzprägung, Inschrifte und Geschichte einer antiken Stadt in der Türkei (1989) 23-42.
- E. Levante, SNG France 3: Pamphylie, Pisidie, Lycaonie, Galatie (1994).
- O. Mørkholt, "Some reflexions on the production and use of coinage in ancient Greece". Historia 31 (1982) 290-305.
- R. Mowat, "Trois contremarques inédites sur des tétradrachmes de Side", Corolla numismatica. Numismatic essays in honour of V. Barclay (1906) 189-207.
- J. Nollé, SNG Deutschland: Pfälzer Privatsammlungen. 4. Pamphylien (1992)
- H. Seyrig, "Antiquités syriennes 67. Monnaies contremarquées en Syrie". Syria 35, 1958, 187-197.
- H. Seyrig, "Monnaies hellénistiques". RN 5, 1963, 7-64.

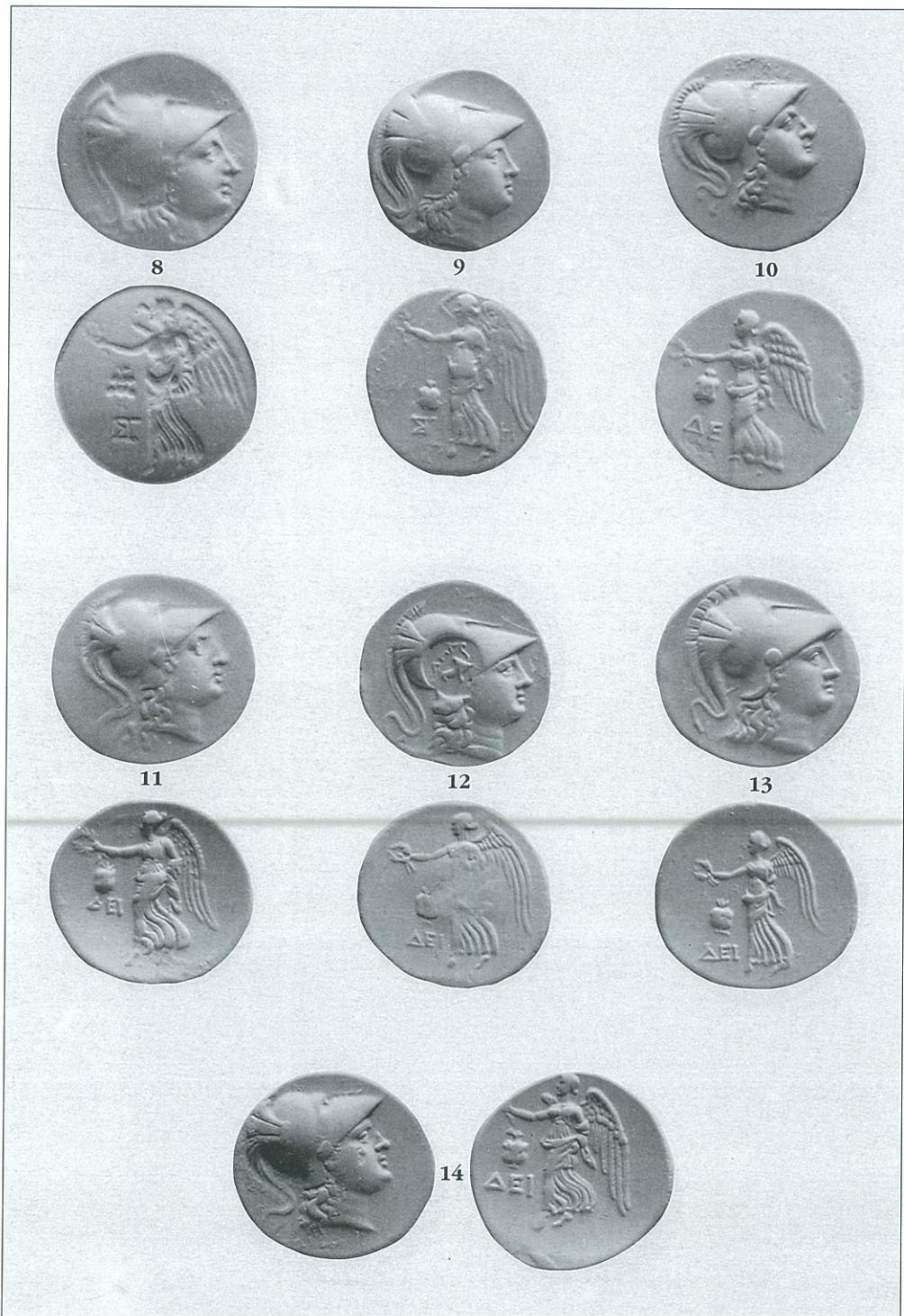
Summary

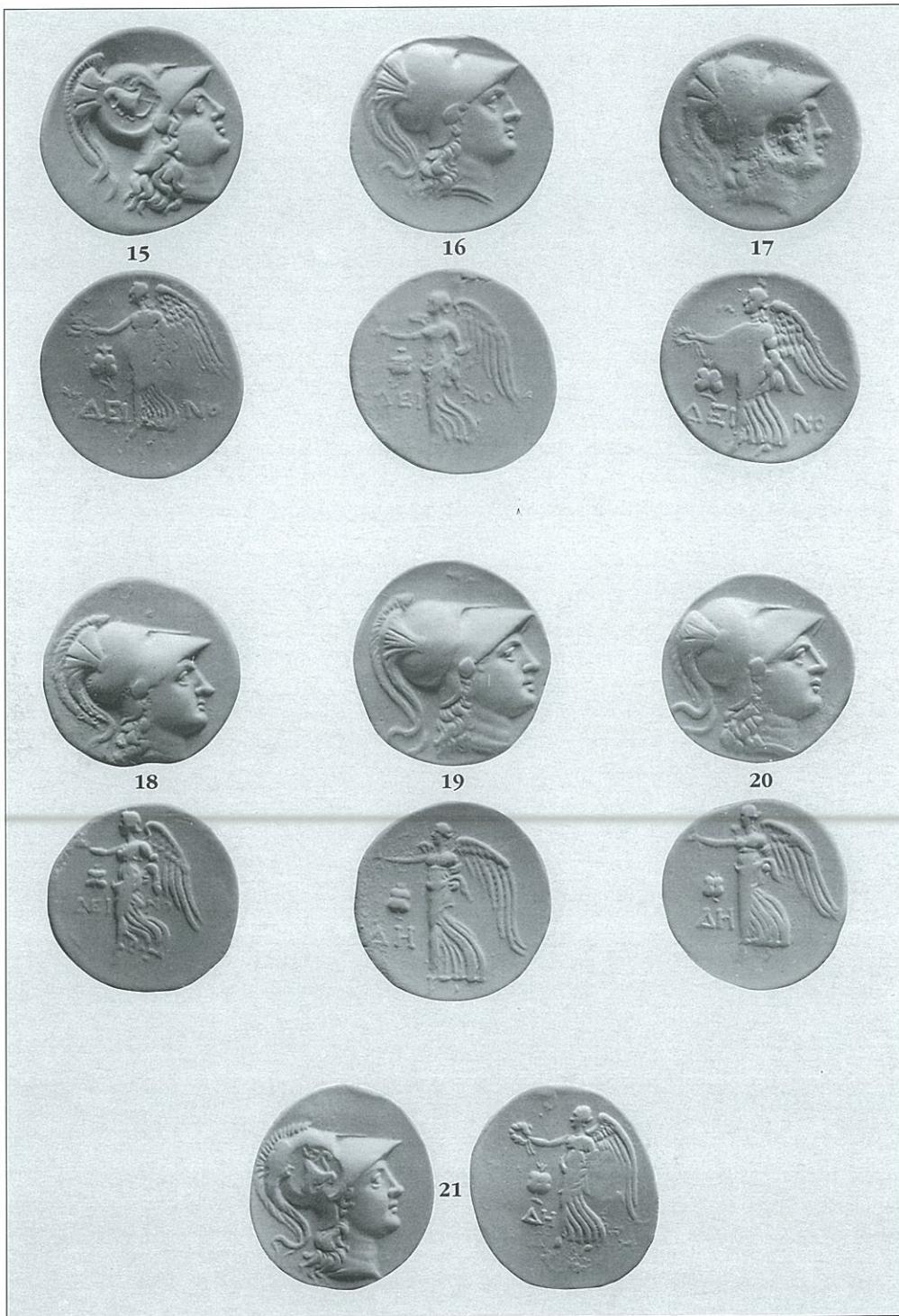
Yeşilova-Çeltek Hoard of Sidetan Tetradrachms

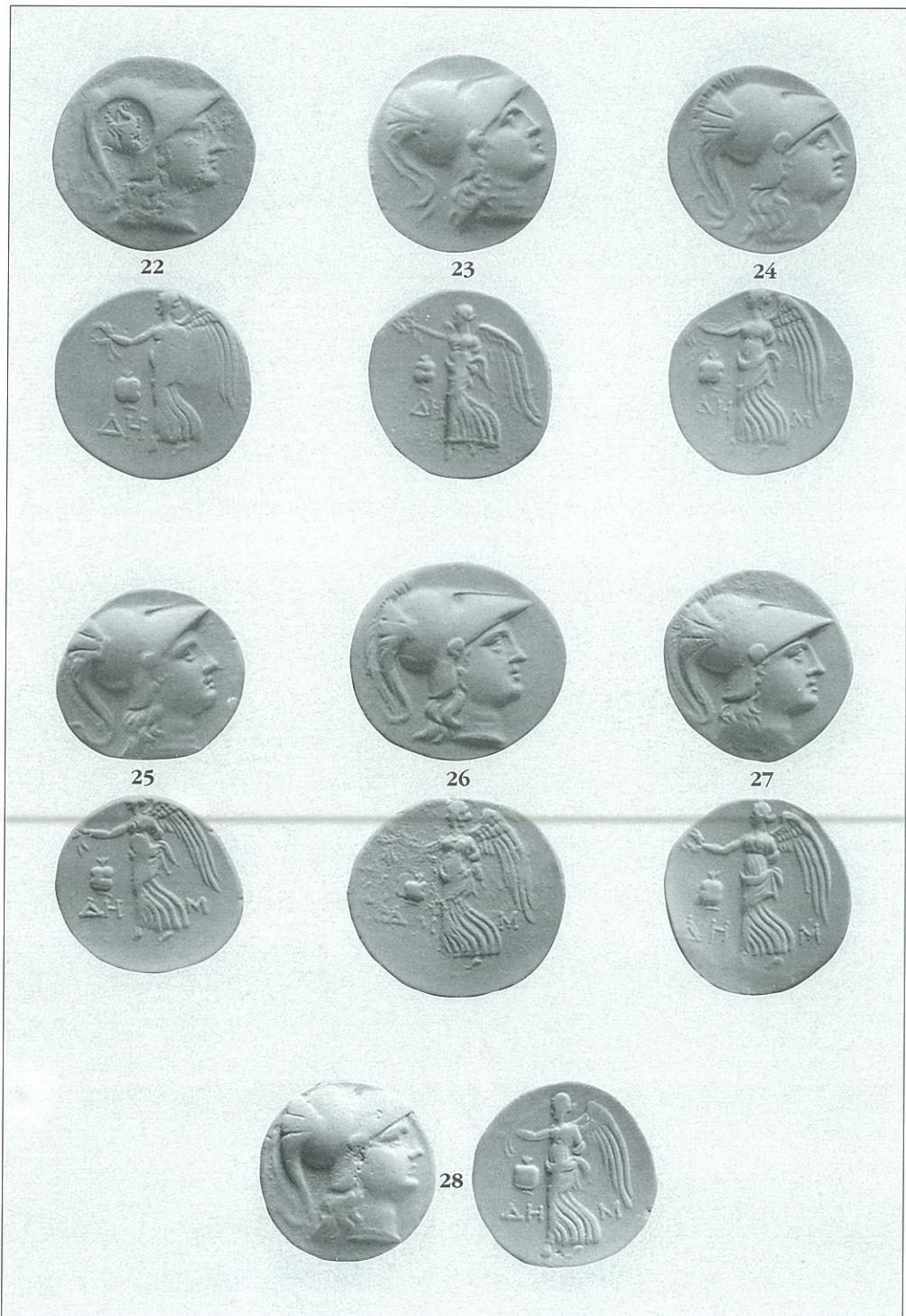
The hoard, comprising 33 coins, was found in 1995 at the village of Çeltek in the Yeşilova district of Burdur province; it was subsequently acquired through purchase by the Burdur Museum. The find-spot lies on the border between the ancient regions of Pisidia and Phrygia. All of the coins are silver tetradrachms of the Side mint with an average weight of 16.71 g., which is unusually high. Six specimens bear countermark. Such countermarks, known as 'cistophoric countermarks' are associated with cities that were controlled by the Kingdom of Pergamum. The present hoard includes clear examples for Pergamum, Apameia and Sardis, and two other countermarks probably represent Ephesus and Synnada, while one further type remains unassigned.

The hoard contains 2 different magistrates' names, one of which is previously unrecorded. According to the tables compiled by Leschhorn, the coins in the hoard belong to the first series of Sidetan tetradrachms, starting in 205 BC. The hoard may thus be buried earlier than c.178 BC and, if the later dating of the countermarks is followed, even as late as the mid-second century BC.

29

30

31

32

33

